

SPRAWOZDANIE DYREKTORA ARCHIWUM PAŃSTWOWEGO W KATOWICACH ZA 2015 ROK

GROMADZENIE I KSZTAŁTOWANIE ZASOBU

W 2015 roku do zasobu katowickiego Archiwum przejęto 31,1 tysięcy jednostek archiwalnych z 39 zespołów archiwalnych o rozmiarze 340,7 metrów bieżących. Na koniec 2015 roku zasób Archiwum liczył **5.417** zespołów z **2.370.884** jednostkami archiwalnymi o rozmiarze przekraczającym **22,5** kilometrów bieżących.

Do najciekawszych przejęć należały:

* Archiwalia wytworzone przez organa administracji rządowej i samorządowej przejęte do zasobu:

- Centrali w Katowicach: Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach (1945–1973), Centralna Stacja Ratownictwa Górniczego w Bytomiu (1949–1990) i Okręgowy Urząd Górniczy w Tychach (1974–2008),
- Oddziału w Cieszynie: Miejska Rada Narodowa w Wodzisławiu Śląskim (1973–1990), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Wodzisławiu Śląskim (1954–1973) i Urząd Miejski w Wodzisławiu Śląskim (1973–1990),
- Oddziału w Raciborzu: Urząd Gminy w Nędzy (1960–1990).

* Archiwalia wytworzone przez sądy przejęte do zasobu:

- Centrali w Katowicach: sądy powiatowe w: Katowicach (1951–1964) i Siemianowicach Śląskich (1954–1961),
- Oddziału w Pszczynie: Sąd Grodzki w Pszczynie (1913–1955) i Sąd Obwodowy w Pszczynie (1938–1963),
- Oddziału w Raciborzu: Sąd Grodzki w Rybniku (1929–1944) i Sąd Powiatowy w Rybniku (1922–1941).

* Akta gruntowe przejęte do zasobu:

- Centrali w Katowicach: Akta gruntowe powiatu tarnogórskiego (1772–2003).

* Archiwalia wytworzone przez instytucje gospodarcze przejęte do zasobu:

- Centrali w Katowicach: Dąbrowska Fabryka Obrabiarek im. S. Krzynówka w Dąbrowie Górniczej (1912–2014), Elektrownia "Łagisza" w Będzinie (1959–2001), Elektrownia "Łaziska" w Łaziskach Górnych (1949–2001), Huta "Florian" w Świętochłowicach (1945–2004), Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych SA, Dyrekcja Hut w

- Wielkich Hajdukach – Huta "Batory" w Chorzowie (1924–1942) i Zakłady "Elektro" Spółka Akcyjna w Łaziskach Górnych (1936–1948),
- Oddziału w Gliwicach: Kopalnia "Knurów" w Knurowie (1903–1957), Zakłady Koksownicze "Zabrze" w Zabrze (1945–1980) i Kombinat Koksochemiczny "Zabrze" w Zabrze (1976–2000).
- * Akta instytucji kultury przejęte do zasobu:
- Oddziału w Raciborzu: Muzeum w Raciborzu (1948–1990).
- * Akta metrykalne przejęte do zasobu:
- Centrali w Katowicach: akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickich w: Bolesławiu (1890–1914), Gorenicy (1907–1914), Olkuszu (1907–1914) i Strzemieszycach (1911–1913); akta stanu cywilnego wyznania mojżeszowego w: Olkuszu (1907–1914) i Pilicy (1939) – darowizna; akta urzędów stanu cywilnego w: Brzezinach (1907–1942), Dąbrówce Wielkiej (1908–1940), Kamieniu (1907–1912), Piekarach Śląskich (1909–1912) i Szarleju (1909–1912),
  - Oddziału w Cieszynie: akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej św. Jana Chrzciciela w Brennej (1874–1892); akta urzędu stanu cywilnego w Pszowie-Rydułtowach (1874–1892),
  - Oddziału w Gliwicach: akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickich w: Gierałtovicach (1800–1874), Pilchowicach (1817–1874) i Przyszowicach (1800–1874); urzędy stanu cywilnego w: Bojkowie (1874–1906), Knurowie (1913–1933) i Żernicy (1907–1914),
  - Oddziału w Raciborzu: urzędy stanu cywilnego w: Czernicy (1905–1912), Krzyżanowicach (1874–1907), Pawłowie (1874–1907) i Szczerbicach (1905–1912).
- * Akta szkół i uczelni przejęte do zasobu:
- Centrali w Katowicach: Kolegium Nauczycielskie w Bytomiu (1991–2015) i Studium Nauczycielskie im. J. Korczaka w Bytomiu (1949–1997),
  - Oddziału w Cieszynie: Szkoła Podstawowa w Puńcowie (1888–2013),
  - Oddziału w Gliwicach: Szkoła Podstawowa Specjalna Nr 24 w Gliwicach (1945–1980) i Zespół Szkół Mechaniczno-Elektronicznych w Gliwicach (1958–2015).
- * Archiwalia wytworzone przez stowarzyszenia i związki z zasobu niepaństwowego rejestrowanego przejęte do zasobu:
- Centrali w Katowicach: Związek Pracodawców Górnictwa Węgla Kamiennego w Katowicach (1991–2015).
  - Oddziału w Gliwicach: Stowarzyszenie Polskich Kombatantów Weteranów Walk o Niepodległość 1919–1956 im. gen. Stefana "Grota" Roweckiego Zarząd Główny w

Gliwicach (1990–2013), Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział w Gliwicach (1956–2012) oraz Związek Bojowników o Wolność i Demokrację oddziały w: Pyskowicach (1945–1990) i Zabrze (1963–1990),

- Oddziału w Raciborzu: Związek Bojowników o Wolność i Demokrację Oddział w Raciborzu (1945–2008) i Komitet Obywatelski "Solidarność" w Raciborzu (1989–2011).

* Archiwalia wytworzone przez stowarzyszenia i osoby fizyczne z zasobu niepaństwowego nierejestrowanego przejęte do zasobu:

- Centrali w Katowicach: Akta rodziny Ożyńskich (1872–1938) i Zbiór fotografii i rycin Stowarzyszenia *Genius Loci – Duch Miejsca* w Rudzie Śląskiej (2001-2013).

Katowickie Archiwum nadzorujące państwowe i samorządowe archiwa zakładowe na obszarze środkowej i południowej części województw śląskiego i w zachodnich powiatach województwa małopolskiego miało pod swoją ustawową opieką 758 jednostek organizacyjnych, w których było przechowywane ponad 37,4 kilometrów bieżących materiałów archiwalnych, z których do natychmiastowego przejęcia z przyczyn ustawowych i ratunkowych jest około 5,6 kilometrów bieżących materiałów zakwalifikowanych jako wytypowanych do wieczystego przechowywania. Pracownicy Archiwum skontrolowali 210 archiwów zakładowych. W kolejnym działaniu Archiwum zatwierdziło 1324 wniosków na brakowanie w jednostkach znajdujących się pod nadzorem oraz zaopiniowało 76 wniosków jednostek nie będących pod nadzorem państwowej służby archiwalnej. W związku z wyjaśnianiem wątpliwości przy zatwierdzaniu wniosków na brakowanie, Archiwum przeprowadziło 104 ekspertyz archiwalnych dokumentacji, dotyczących prawidłowości brakowania dokumentacji niearchiwalnej. Ponadto Archiwum zatwierdziło 312 instrukcji kancelaryjnych, 307 instrukcji archiwalnych oraz 312 wykazów akt dla państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych.

Działająca wspólnie dla Archiwów Państwowych w Katowicach i Częstochowie Komisja Archiwalnej Oceny Dokumentacji odbyła 3 posiedzeń. Ustalenia Komisji pozwoliły na wypracowanie zasad pomocnych przy przeprowadzaniu ekspertyz archiwalnych w zainteresowanych jednostkach organizacyjnych, wykorzystywano je także przy wydawaniu zgody na brakowanie dokumentacji niearchiwalnej z kolejnych jednostek organizacyjnych.

OPRACOWANIE ZASOBU

W roku sprawozdawczym jak w poprzednich latach ograniczono opracowanie całkowite do niektórych prac zaplanowanych w cyklu wieloletnim, stąd opracowano tylko 16 zespołów liczących 5,1 tysięcy jednostek o rozmiarze 59,9 metrów bieżących. Natomiast w dalszym ciągu koncentrowano się zgodnie z przyjętym wieloletnim planem na ewidencjonowaniu zasobu pozbawionego jakichkolwiek pomocy ewidencyjnych. Ewidencjonowaniem objęto 24,8 tysięcy jednostek archiwalnych o rozmiarze 180,6 metrów bieżących dokumentacji przechowywanej w 82 zespołach, rejestrując to w elektronicznej bazie danych IZA. Prace ewidencyjne będą dalej prowadzone w Centrali w Katowicach oraz w Oddziale w Raciborzu. Kontynuowano wprowadzanie danych (ponad 18,8 tysięcy rekordów z 73 zespołów) z rękopiśmiennych kartkowych inwentarzy roboczych i spisów zdawczo-odbiorczych do bazy IZA.

Wspólna dla Archiwów w Częstochowie i Katowicach Komisja Metodyczna odbyła 6 posiedzeń, podczas których ocenie poddano 25 inwentarzy archiwalnych (16 z Archiwum w Katowicach i 9 z Archiwum w Częstochowie). Ostatecznie zatwierdzono 24 inwentarzy (15 z Katowic i 9 z Częstochowy). Ocenie poddano także 62 spisów zdawczo-odbiorczych zespołów nowo przejętych do archiwum (36 z Katowic, 26 z Częstochowy) i 15 nowo przejętych zespołów uznano za opracowane (15 z Częstochowy), a pozostałe 47 zespoły otrzymały kartę B.

DOKUMENTACJI O CZASOWYM OKRESIE PRZECHOWYWANIA

W związku z zaleceniami Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych ograniczono ilość przejmowanej dokumentacji tego rodzaju. W 2015 roku dokumentacji niearchiwalnej przejęto łącznie 20,1 metrów bieżących, w tym dokumentacji osobowej przejęto 1,9 metrów bieżących, dokumentacji płacowej 0,8 metrów bieżących, a pozostałej dokumentacji 18,1 metrów bieżących. W 2015 roku dokonano brakowania części dokumentacji o czasowym okresie przechowywania w ilości 468,1 metrów bieżących akt (4,5 tysięcy jednostek). Na koniec 2015 roku Archiwum posiadało ponad 2,5 kilometra bieżącego (ponad 366 tysięcy jednostek ewidencyjnych) dokumentacji niearchiwalnej przejętej po 1 kwietnia 2003 roku oraz 1,8 kilometra bieżącego dokumentacji przejętej w depozyt, co stanowi łącznie ponad 4,3 kilometrów bieżących dokumentacji, będąc tym samym nadal największym w Polsce, poza specjalistycznym Archiwum Dokumentacji Osobowej i

Płacowej w Milanówku wchodzącym organizacyjnie w skład Archiwum Państwowego w Warszawie, przechowawcą w sieci archiwów państwowych.

W roku 2015 w ramach porozumienia zawartego z Marszałkiem Województwa Śląskiego, Archiwum prowadziło 16 kontroli przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w zakresie przechowywania dokumentacji osobowej i płacowej.

KONSERWACJA I REPROGRAFIA

Archiwum wiele uwagi poświęciło technicznemu zabezpieczeniu zasobu. W ramach konserwacji właściwej zdezynfekowano w komorze fumigacyjnej 236,8 metrów bieżących¹, konserwacji masowej poddano 174,9 tysięcy kart z 1249 jednostek archiwalnych (w tym z Archiwum Narodowego w Krakowie), a konserwacji jednostkowej 1420 kart. Kontynuowano prace profilaktyczne, w tym odkurzono 3,9 tysiąca metrów bieżących akt, umieszczono w pudłach bezkwasowych 1635,2 metrów bieżących, a w teczkach 477,1 metrów bieżących akt, a także spaginowano 1,4 miliona stron. Pracownia introligatorska wykonała m.in. 129 sztuk opraw.

Zdigitalizowano ponad 2 tysiące jednostek archiwalnych wykonując 196,7 tysięcy skanów, z czego pracownia reprograficzna Archiwum wykonała 88,4 tysięcy skanów z oryginałów. Realizując Wieloletni Program Rządowy Kultura+ priorytet Digitalizacja, w ramach projektu „Dziedzictwo cywilizacyjne w Archiwum Książąt Pszczyńskich” wykonano 1087 zabezpieczających kopii cyfrowych z 132 jednostek archiwalnych. W ramach współpracy ze środowiskami genealogicznymi (Górnośląskim Towarzystwem Genealogicznym „Silius Radicum” z siedzibą w Piekarach Śląskich, Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina oraz Jewish Records Indexing z Kanady) łącznie wykonano 54,6 tysięcy kopii cyfrowych z 270 jednostek archiwalnych. Ponadto wykonano 11,6 tysięcy klatek mikrofilmowych.

UDOSTĘPNIANIE I POPULARYZACJA ZASOBU

W 2015 roku udostępnianie zasobu zmalało w stosunku do roku 2014 zarówno w ogólnej liczbie użytkowników, udostępnionych jednostek, jak i częstotliwości odwiedzin.

---

¹ Ponadto firma zewnętrzna zdezynfekowała 3080 metrów bieżących archiwaliów i 248 metrów bieżących zbiorów bibliotecznych z oddziałów zamiejscowych w Bielsku-Białej, Oświęcimiu i Żywcu w związku z ich przenosinami do nowej siedziby w Bielsku-Białej.

Liczba użytkowników zasobu i odwiedzin zmalały o ok. 10%, a liczba udostępnionych jednostek aktowych zmalała o ok. 5%. Należy też zaznaczyć, że tendencje te nie były takie same we wszystkich oddziałach, np. w Oddziale w Raciborzu odnotowano wzrost liczby użytkowników i udostępnionych akt o ponad 10%. Znaczny wpływ na spadek w udostępnianiu miały remonty magazynów w Centrali Archiwum i w Oddziale w Pszczynie oraz reorganizacja Archiwum – połączenie 3 oddziałów zamiejscowych (Bielsko-Biała, Oświęcim i Żywiec) w jeden Oddział w Bielsku-Białej, a tym samym brak dostępu do akt i nieczynne pracownice naukowe. W przypadku połączonych oddziałów w Bielsku-Białej pracownice naukowe były nieczynne przez połowę roku.

Korzystającym udostępniono akta z 1.524 zespołów. Podobnie jak w latach ubiegłych, wśród korzystających przeważały osoby prowadzące badania o charakterze naukowym i popularnonaukowym (ponad 40% ogólnej liczby użytkowników). Tematyka badań w tej grupie jest trudna do ustalenia, ponieważ nie gromadzi się już informacji dotyczących realizowanych tematów. Na stałym poziomie pozostała liczba użytkowników zajmujących się genealogią (około 35% wszystkich użytkowników). Kolejną pod względem liczebności grupą byli korzystający deklarujący jako cel odwiedzin dokumentowanie spraw własnościowych (choć odnotowano ich spadek o 10%). Odnotowano również spadek liczby użytkowników zainteresowanych badaniami do celów publicystycznych (spadek o około 30%) i na potrzeby urzędów (spadek o 10%).

Wśród badaczy zagranicznych, jak w latach ubiegłych, dominowali Niemcy, którzy stanowili około 50 % cudzoziemców. Ponadto Archiwum gościło użytkowników z Austrii, Australii, Bułgarii, Czech, Finlandii, Francji, Holandii, Izraela, Japonii, Kanady, Szwajcarii, USA i Wielkiej Brytanii. Cudzoziemcy prowadzili głównie badania o charakterze genealogicznym.

W 2015 roku odnotowano niewielki wzrost ogólnej liczby kwerend (około 4%), ale w liczbie kwerend z zasobu archiwalnego odnotowano wzrost o około 10%. Najliczniejszą grupę stanowiły kwerendy o charakterze genealogicznym (ponad 20% ogólnej liczby kwerend). Wśród wnioskodawców w tej grupie przeważały osoby prywatne, głównie cudzoziemcy. Kolejną grupę kwerend stanowiły wnioski o charakterze socjalnym, głównie z dokumentacji o czasowym okresie przechowywania. W tej grupie odnotowano znikomy procent kwerend dotyczących potwierdzenia okupacyjnych losów oraz pracy i służby w Powszechnej Organizacji „Służba Polsce”. Trzecią co do liczebności grupę stanowiły wnioski

o charakterze własnościowym (choć odnotowano ich niewielki spadek), a wśród nich kwerendy dotyczące dokumentowania repatriacji i posiadania mienia na terenach byłych wschodnich województw RP. W tej grupie kwerend znaczny procent stanowiły podania z urzędów, zajmujących się rozpatrywaniem wniosków odszkodowawczych (poszukiwano głównie dokumentów potwierdzających repatriację i wielkość pozostawionego mienia, posiadanie polskiego obywatelstwa wnioskodawców oraz dokumentów potwierdzających otrzymanie rekompensaty za tzw. mienie zabużańskie). Znaczny procent kwerend o charakterze własnościowym stanowiły poszukiwania aktów stanu cywilnego do celów spadkowych. Następną grupę kwerend stanowiły kwerendy „inne”, a wśród nich przeważały wnioski składane przez urzędy, mające związek z ustalaniem sytuacji prawnej nieruchomości. Znaczny procent kwerend w grupie „inne” stanowiły sprawy, dotyczących potwierdzenia niemieckiego pochodzenia i wpisania na niemiecką listę narodowościową (*Deutsche Volksliste* – DVL) przy czym wnioskodawcy najczęściej występowali o akta stanu cywilnego, potwierdzające pokrewieństwo i miejsce zamieszkania w latach II wojny światowej, a w niewielkim procencie o ankiety DVL i akta rehabilitacyjne. Najmniej było kwerend o charakterze naukowym. Ogółem w 2015 roku zarejestrowano 6.103 kwerendy, w tym 4.738 kwerend z materiałów archiwalnych i 1.365 kwerend z dokumentacji o czasowym okresie przechowywania. W odpowiedzi na złożone podania w 2015 roku wydano 15 zaświadczeń i 2.678 stron uwierzytelnionych kserokopii i wydruków z materiałów archiwalnych. Z dokumentacji o czasowym okresie przechowywania wydano 8.226 kopii (Centrala Katowice i O/Racibórz) oraz 4 odpisy.

Wspomnieć należy jeszcze o działalności bibliotecznej Archiwum, a ta cieszy się dużym zainteresowaniem wśród korzystających. Należy przy tym zaznaczyć, że ze względu na cenne zbiory zgromadzone w bibliotekach Centrali Katowice i oddziałów zamiejscowych wśród użytkowników są zarówno korzystający też z zasobu archiwalnego jak i osoby, które korzystają wyłącznie z bibliotek oraz pracownicy Archiwum. W 2015 roku ze zbiorów bibliotek Archiwum liczących łącznie 59.473 zewidencjonowanych pozycji skorzystało 181 czytelników, którzy odwiedzili czytelnie 668 razy i udostępniono im 1.618 publikacji. Ponadto w 2015 roku przeprowadzono inwentaryzację zasobów bibliotecznych w Oddziale w Bielsku-Białej i włączonych do niego oddziałach w Oświęcimiu i Żywcu oraz w oddziałach w Cieszynie i Raciborzu.

Ilość wykonanych dla użytkowników kserokopii i wydruków skanów w porównaniu z rokiem 2014 zmniejszyła się nieznacznie, za to w tym odnotowano znaczny spadek o prawie

50% ilości wykonywanych skanów i fotografii cyfrowych. Był to wynik możliwości samodzielnego wykonywania kopii z zasobu przez użytkowników prowadzących badania naukowe i genealogiczne. Ilość wydanych kopii uwierzytelnionych uległa nieznacznemu zwiększeniu w porównaniu do 2014 roku (o 555).

Podobnie jak w poprzednich latach Archiwum współpracowało z miejscowymi muzeami, bibliotekami i innymi placówkami kulturalnymi. W ramach tej współpracy Archiwum m.in. uczestniczyło w kwerendach wystawienniczych i zorganizowało wspólnie bądź udostępniło materiały na szereg wystaw. W 2015 roku zostały podpisane nowe porozumienie dotyczące stałej współpracy z: Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim, Górnośląskim Towarzystwem Genealogicznym „Silius Radicum” z siedzibą w Piekarach Śląskich, Fundacją „Chrońmy Dziedzictwo” z Lublina oraz Jewish Records Indexing z Kanady w sprawie digitalizowania akt metrykalnych z zasobu Archiwum. Ponadto zawarto porozumienie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Śląskiego, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach oraz Biblioteką Śląską w Katowicach w celu wspólnego przygotowania i realizacji projektu pn. „Baza wiedzy o historii województwa śląskiego z wykorzystaniem ORSIP” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014–2020 Oś Priorytetowa II Cyfrowe Śląskie, działanie 2.1. Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych*.

W dniach 8–11 września 2015 roku w katowickim Archiwum zorganizowane zostały wspólnie z Centralnym Laboratorium Konserwacji Archiwaliów ogólnopolskie warsztaty *“Przygotowanie na wypadek katastrofy i ratowanie archiwaliów”*. Łącznie wzięło w nich udział 16 pracowników z 15 archiwów z całego kraju. Czterodniowe szkolenie prowadzone przez konserwatorów archiwalnych (Annę Czajkę, Annę Seweryn, Annę Bogdali i Magdalenę Wiercińską) miało charakter zajęć teoretycznych i praktycznych.

W ramach współpracy z różnymi placówkami, przede wszystkim oświatowymi Archiwum odwiedziło łącznie 29 wycieczek z udziałem 2.169 osób, w tym indywidualni zwiedzający podczas dwóch imprez „Pikniku Archiwalnego” i „Nocy Muzeów” (Centrala Katowice – 246 zwiedzających i O/Cieszyn – 1.320 zwiedzających). Centrala Archiwum przyjęła ogółem 11 wycieczek grup studentów i uczniów (185 osób), Oddział w Bielsku-Białej – 3 wycieczki (225 osób), Oddział w Cieszynie – 5 wycieczek (70 osób), Oddział w Gliwicach – 1 wycieczkę (10 osób), Oddział w Pszczynie – 2 wycieczki (16 osób) i Oddział w Raciborzu – 5 wycieczek (97 osób).

Kontynuowana była współpraca ze szkołami, w ramach której przeprowadzono 5 lekcji archiwalnych, w tym w Oddziale w Bielsku-Białej 4 lekcje, a w Oddziale w Raciborzu – 1 lekcję.

Pracownicy Archiwum wygłosili na różnych forach 50 odczytów i prelekcji:

Domanik T.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla młodzieży z Biblioteki Miejskiej w Katowicach Filia 14 (akcja lato). Katowice 18 sierpnia.

Domanik T.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla studentów Wydziału Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Katowice 2 grudnia (dwie grupy).

Domanik T.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla uczniów Publicznego Gimnazjum w Siemoni. Katowice 27 kwietnia (dwie grupy).

Dudek A.: *Specyfika pracy w Archiwum. Historia, działalność i zasób Archiwum Państwowego w Katowicach* – prelekcja dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego nr 1 w Żorach. Katowice 20 stycznia.

Grychtoł M.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla studentów Akademii im. Jana Długosza. Katowice 12 stycznia.

Grychtoł M.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Katowicach. Katowice 29 stycznia.

Grychtoł M.: *Masowe odkwaszanie akt* – prelekcja dla uczniów Powiatowego Zespołu Szkół w Bieruniu. Katowice 27 stycznia. (2 grupy).

Husar B.: *Wywłaszczenie mieszkańców Starego Żywca w związku z budową Zbiornika Wodnego w Tresnej w świetle materiałów archiwalnych Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Żywcu. Europejskie Dni Dziedzictwa Stary Żywiec – nasze utracone dziedzictwo. Żywiecka Biblioteka Samorządowa. Żywiec 12 września.*

Husar B.: *Zofia Rączka – historyk, archiwista, pierwszy kierownik Archiwum Państwowego w Żywcu. Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej. Żywiec 5 listopada.*

Krupa S.: *Ratowanie akt Oddziału w Raciborzu Archiwum Państwowego w Katowicach w czasie powodzi w 1997 roku. Prelekcja wygłoszona w trakcie ogólnopolskich warsztatów Przygotowanie na wypadek katastrofy i ratowanie archiwaliów. Katowice 10 września.*

Kwaśniewicz K.: *Digitalizacja Archiwum Ksiąg Pszczyńskich. Wykład wygłoszony w trakcie Dni Digitalizatora zorganizowanych w Narodowym Archiwum Cyfrowym. Warszawa 22 czerwca.*

Kwaśniewicz K.: *Doświadczenia Archiwum Państwowego w Katowicach przy realizacji*

projektu digitalizacji Archiwum Ksiąg Pszczyńskich. Wykład wygłoszony w trakcie *Spotkania Konserwatorów Archiwalnych* zorganizowanych w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Warszawa 30 listopada – 1 grudnia.

Kwaśniewicz K.: *Jak skanować, aby nie uszkodzić – problemy konserwatorskie w programach digitalizacji*. Wykład wygłoszony na sesji *Ochrona zbiorów muzealnych, archiwalnych i bibliotecznych* w trakcie *Ogólnopolskich Dni Konserwatorskich*. Warszawa 8 października.

Kwaśniewicz K.: *Krok po kroku – przebieg prac związanych z przygotowaniem materiałów archiwalnych do digitalizacji*. Wykład wygłoszony na spotkaniu pełnomocników dyrektorów archiwów ds. projektu *Archiwa Cyfrowe*. Warszawa 18 maja.

Langer K.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Raciborzu* – prelekcja dla wycieczki uczniów z Zespołu Szkolno-Gimnazjalnego w Nędzy. Racibórz 27 maja.

Langer K.: *Tworzenie się nowej władzy na terenie ziemi raciborskiej w świetle dokumentów archiwalnych* – prelekcja w siedzibie Towarzystwa Miłośników Ziemi Raciborskiej. Racibórz 13 kwietnia.

Machej A.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Cieszynie* – prelekcja dla wycieczki studentów Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Cieszyn 16 i 23 października oraz 25 listopada.

Machej A.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Cieszynie* – prelekcja dla wycieczki uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. A. Osuchowskiego w Cieszynie. Cieszyn 11 grudnia.

Małusecki B.: *Lata 30-te w Gliwicach w świetle materiałów archiwalnych* – prelekcja dla dwóch klas Gimnazjum nr 3 im. Noblistów Polskich w Gliwicach. Gliwice 8 maja.

Małusecki B.: *Wojna i pokój w świetle archiwów państwowych i domowych* – prelekcja dla dwóch klas Gimnazjum nr 3 im. Noblistów Polskich w Gliwicach. Gliwice 2 czerwca.

Małusecki B.: *Tragedia Górnośląska 1945 roku* – prelekcja dla radnych powiatu gliwickiego podczas uroczystej sesji Rady Powiatu. Gliwice 28 maja.

Małusecki B.: *Historia Śląska* – prelekcja dla uczestników spotkania w „Kuźnicy” w Gliwicach-Łabędach zorganizowanego przez grupę „Hanysy”. Gliwice 29 kwietnia.

Matuszek E., Matuszek P.: *Specyfika pracy w Archiwum. Historia, działalność i zasób Archiwum Państwowego w Katowicach* – prelekcja dla wycieczki uczestników kursu kancelaryjno-archiwalnego zorganizowanego przez katowicki oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Katowice 1 grudnia.

- Matuszek P.: *Archiwum rodzinne – jak poszukiwać i dbać o pamiątki rodzinne. Rodzaje dokumentacji genealogicznej. Wyszukiwanie informacji oraz udostępnianie materiałów archiwalnych dla potrzeb genealogicznych.* – prelekcja dla słuchaczy Uniwersytetu III wieku w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Siemianowicach Śląskich. Siemianowice Śląskie 24 marca.
- Matuszek P.: *Giszowiec. Historia powstania osiedla górniczego* – prelekcja wygłoszona w Miejskim Domu Kultury „Szopienice-Giszowiec”. Katowice 10 kwietnia.
- Mitrega W.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Raciborzu* – prelekcja dla wycieczki dzieci ze świetlicy środowiskowej „Pomocna Dłoń”. Racibórz 28 kwietnia.
- Mitrega W.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Raciborzu* – prelekcja dla wycieczki Klubu Osiedlowego „Cegielka” w Raciborzu. Racibórz 8 lipca.
- Mitrega W.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Raciborzu* – prelekcja dla wycieczki grupy filologii germańskiej z Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej z Raciborza. Racibórz 26 listopada.
- Mitrega W.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Raciborzu* – prelekcja dla wycieczki oddziału w Gliwicach Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Niemców Województwa Śląskiego. Racibórz 18 sierpnia.
- Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla studentów Akademii im. Jana Długosza. Katowice 12 stycznia.
- Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla uczniów Powiatowego Zespołu Szkół w Bieruniu. Katowice 27 stycznia. (2 grupy).
- Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Katowicach. Katowice 29 stycznia.
- Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla uczniów Publicznego Gimnazjum w Siemoni. Katowice 27 kwietnia. (dwie grupy).
- Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla młodzieży z Biblioteki Miejskiej w Katowicach Filia 14 (akcja lato). Katowice 18 sierpnia.

Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla młodzieży z Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 1 w Piekarzach Śląskich. Katowice 2 października.

Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla studentów Wydziału Historii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Katowice 2 grudnia.

Słysz-Szczucka K.: *Organizacja Archiwum Państwowego w Katowicach i sposób korzystania z materiałów archiwalnych w pracowni naukowej Archiwum* – prelekcja dla seniorów z zajęć Konserwatorium Biblioteki Śląskiej. Katowice 18 marca.

Sowa J.: *Specyfika pracy w Archiwum. Historia, działalność i zasób Archiwum Państwowego w Katowicach* – prelekcja dla reporterki niemieckiej telewizji MDR. Katowice 5 maja.

Strońska-Przybyła J.: *Reklama dźwignią handlu* – prelekcja wygłoszona na „popołudniu czwartkowym” w Muzeum Miejskim w Tychach. Tychy 13 marca.

Strońska-Przybyła J.: *Wyprawa do przeszłości* – prelekcja wygłoszona na spotkaniu Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Pszczynie. Pszczyna 11 marca.

Szczepańczyk J.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Pszczynie* – prelekcja wygłoszona dla wycieczki pracowników urzędów samorządowych z Bierunia. Pszczyna 21 sierpnia.

Szczepańczyk J.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Pszczynie* – prelekcja wygłoszona dla wycieczki sióstr Zgromadzenia Misyjnego Służebnic Ducha Świętego z Raciborza. Pszczyna 13 listopada.

Tomecka G.: *Historia, działalność i zasób Oddziału w Cieszynie* – prelekcja dla wycieczki studentów Uniwersytetu Papieskiego w Krakowie. Cieszyn 29 maja.

W 2015 roku Archiwum zorganizowano 4 samodzielne wystawy:

Katowice w dokumencie archiwalnym – wystawa okolicznościowa prezentowana w ramach I Katowickiego Pikniku Archiwalnego zorganizowanego w Archiwum Państwowym w Katowicach. Katowice 12 czerwca.

Działalność gospodarcza Cieszyniaków. Akta zakładów przemysłowych, handlowych i usługowych XIX-XX wieku – wystawa okolicznościowa prezentowana w Oddziale Archiwum w Cieszynie w ramach Nocy Muzeów. Cieszyn 22/23 maja.

„Dla lepszej wiary ręką naszą podpisawszy...”. *Autografy znanych postaci z zasobu Archiwum Państwowego w Katowicach* – wystawa prezentowana w Oddziale Archiwum w Bielsku-Białej i Centrali Archiwum. Bielsko-Biała, Katowice, wrzesień-grudzień.

Materiały z zasobu Oddziału w Bielsku-Białej – wystawa stała przygotowana na uroczystość otwarcia siedziby Oddziału w dniu 11 września.

Wspólnie z innymi instytucjami zorganizowano 2 wystawy:

Śląska szlachta – między Śląskiem a Europą – wystawa zorganizowana przez Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim. W Centrum Kultury Śląskiej w Nakle Śląskim (otwarcie 15 maja).

Budownictwo służbowe leśne na terenach Żywiecczyzny według projektów Karola Pietschki – wystawa zorganizowana przez Muzeum Miejskie w Żywcu i Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie. W „Oficynie” Muzeum Leśnictwa w Gołuchowie (otwarcie 28 sierpnia).

Archiwum brało udział w przygotowaniu i udostępniło materiały na 6 wystaw:

W kręgu śląskiej kultury heraldycznej – dokumenty herbowe, nobilitacje, indygenaty 1464–1918 – wystawa Archiwum Państwowego we Wrocławiu, materiały z Oddziału w Cieszynie (grudzień-styczeń w Archiwum Państwowym we Wrocławiu);

Pokłady pamięci – wystawa zorganizowana przez Centrum Handlowe *Silesia City Center* w Katowicach i „Dziennik Zachodni”, materiały z Centrali Katowice (4–14 listopada w Centrum Handlowe *Silesia City Center* w Katowicach);

Żydzi na Górnym Śląsku – wystawa zorganizowana przez Muzeum w Gliwicach, materiały z Centrali Katowice (wrzesień w Muzeum w Gliwicach);

Ze Lwowa, Stanisławowa, Drohobycza, Stryja... Kresowianie w Tychach – wystawa zorganizowana przez Muzeum Miejskie w Tychach, materiały z Centrali Katowice (maj-wrzesień w Muzeum Miejskim w Tychach);

Od samochodu do samochodu - wystawa zorganizowana przez Muzeum Zamkowe w Pszczynie, materiały z Oddziału w Pszczynie (październik w Muzeum Zamkowym w Pszczynie);

Stare i nowe Gliwice – historia pod torami – wystawa zorganizowana przez Centrum Handlowe *FORUM* w Gliwicach, materiały z Oddziału w Gliwicach (od 23 stycznia prezentowana pod wiaduktem na ulicy Piwnej w Gliwicach).

W 2015 roku Archiwum prezentowało przygotowane wcześniej wystawy:

Wojciech Korfanty – współtwórca II Rzeczypospolitej w Gimnazjum nr 1 z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Wojciecha Korfantego w Mysłowicach (kwiecień),

Z dziejów Temidy na Górnym Śląsku w Muzeum w Chorzowie (kwiecień-maj),

Reklama dźwignią handlu. Papiery firmowe śląskich zakładów 1847-1937 w Oddziale w Cieszynie (maj),

Reklama dźwignią handlu. Papiery firmowe śląskich zakładów 1847-1937 w Muzeum Miejskiego w Tychach (marzec),

Reklama dźwignią handlu. Papiery firmowe śląskich zakładów 1847-1937 w Bibliotece Miejskiej w Mikołowie (maj-czerwiec),

Miasta Górnego Śląska i Zagłębia 1939-1945 w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Żorach (sierpień-wrzesień),

Miasta Górnego Śląska i Zagłębia 1939-1945 w Muzeum w Gliwicach, Oddział Radiostacja (wrzesień-grudzień),

Pamięć o powstaniach śląskich w XX wieku. Uczestnicy – Pomniki – Rocznicze w Bibliotece Miejskiej w Mikołowie (kwiecień-maj),

Kosztutka. Różne wizje nowoczesności – wystawa zorganizowana przez Archiwum Państwowe w Katowicach, Muzeum Historii Katowic i Miejski Dom Kultury „Kosztutka” - prezentacja w Centrali Katowice (styczeń-kwiecień).

Ponadto w siedzibie Archiwum prezentowane były 3 wystawy obce:

Dziadek z Wehrmachtu. Doświadczenie zapisane w pamięci – przygotowana przez Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej i Stowarzyszenie *Genius Loci – Duch Miejsca* w Rudzie Śląskiej – prezentacja w Centrali Katowice i Oddziale w Raciborzu (maj-sierpień),

Portrety jeńców – przygotowana przez Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu-Ląmbinowicach – prezentacja w Centrali Katowice (październik 2014 – styczeń 2015),

Friedrike i Friedrich Wilhelm von Reden – matka Kotliny Jeleniogórskiej i ojciec górnośląskiego przemysłu – przygotowana przez Niemieckie Forum Kultury Europy Środkowej i Wschodniej (Deutsches Kulturforum östliches Europa) w Poczdamie wraz z Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Związkiem Gmin Karkonoskich – prezentacja w Centrali Katowice (listopad 2015 – styczeń 2016).

W Centrali Katowice zorganizowano *I Katowicki Piknik Archiwalny 2015* w dniu 12 czerwca zatytułowany *Wędrówka po katowickich archiwach*. Tego dnia Archiwum odwiedziło 246 osób. Przygotowano szereg atrakcji. Można było zobaczyć wystawę: *Katowice w dokumencie archiwalnym*, przygotowaną przez Archiwum. Odwiedzający wysłuchali wykładów: Michała Mączki z Archiwum w Katowicach pt. *Katowice na starych mapach*, dr Urszuli Zgorzelskiej z Archiwum Urzędu Miejskiego w Katowicach pt. *Dawny*

rynek i ratusze w Katowicach, dr Dariusza Węgrzyna z katowickiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej pt. *Paweł Steller i inni mieszkańcy Katowic deportowani do ZSRS w 1945 r.*, dr Mateusza Sobeczko z katowickiego oddziału Archiwum Polskiej Akademii Nauk pt. *Związki Henryka Mikołaja Góreckiego z miastem Katowice*, dr Wojciecha Schäffera z Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach pt. *90. rocznica powstania diecezji katowickiej* oraz Agata Tecl-Szubert z Filmoteki Śląskiej pt. *Filmowa strona Śląska*. Następnie goście mogli obejrzeć stoiska informacyjne poszczególnych instytucji biorących udział w *Pikniku* i zakupić ich publikacje. Ponadto odwiedzający Archiwum mogli wziąć udział w warsztatach konserwatorskich *Od lnu do papieru* i zwiedzić pracownię odkwaszania papieru. Dla najmłodszych przygotowano kącik z grami i zabawami, który cieszył się dużym zainteresowaniem. Brali oni także udział w *Podchodach* – grze rozwijającej orientację przestrzenną oraz umiejętności badacza historii i archiwisty. Dla młodzieży przygotowano *Hyde Park* – quiz ogólnohistoryczny rozwijający logiczne myślenie oraz poszerzający wiedzę historyczną o regionie. Zorganizowane grupy uczniów uczestniczyły w grze ulicznej *Falszerze z USA* osnutej na faktach historycznych i zapoznającej uczestników z klimatem lat 30. XX wieku w Katowicach oraz zjawiskiem emigracji do USA. Dodatkowymi atrakcjami był pokaz bartnictwa *Nie takie pszczoły straszne* i kino w plenerze prezentujące film *Angelus*.

Po raz kolejny cieszyński oddział Archiwum wziął udział w organizowanej w polskim i czeskim Cieszynie *Nocy Muzeów*. W nocy z 22 na 23 maja 2015 roku 26 jednostek – polskich i czeskich – udostępniło zwiedzającym swoje pomieszczenia i zbiory. Archiwum w Cieszynie przygotowało wystawę: *Działalność gospodarcza Cieszyniaków. Akta zakładów przemysłowych, handlowych i usługowych XIX–XX wieku* ze zbiorów własnych. Prezentowana była również wystawa „Reklama dźwignią handlu. Papiery firmowe śląskich zakładów 1847-1937”. Oddział w Cieszynie odwiedziło 1.320 osób.

DZIAŁANOŚĆ NAUKOWA

W Archiwum zorganizowano dwa zebrania naukowe, na których referaty wygłosili: dr Mirosław Węcki: *Koszutka – epizody i źródła historyczne*, Michał Mączka: *Katowice na starych mapach*, dr Urszula Zgorzelska: *Dawny rynek i ratusze w Katowicach*, dr Dariusz Węgrzyn: *Paweł Steller i inni mieszkańcy Katowic deportowani do ZSRS w 1945 r.*, dr Mateusz Sobeczko: *Związki Henryka Mikołaja Góreckiego z miastem Katowice*, dr Wojciech Schäffer: *90. rocznica powstania diecezji katowickiej* i Agata Tecl-Szubert: *Filmowa strona Śląska*.

Indywidualnie pracownicy Archiwum brali udział w następujących sesjach i konferencjach naukowych z oryginalnymi referatami:

- na sesjach i konferencjach międzynarodowych:

Czarnecka D.: *„Syjoniści do Syjamu”, czyli Żydom już dziękujemy. Antysemickie czystki PZPR*; II Międzynarodowa Konferencja dla młodzieży, studentów i doktorantów *O wolności i prawach człowieka. Gdy słowa zabijają*. Oświęcimskie Forum Praw Człowieka, Miasto Oświęcim, Biblioteka Galeria Książki w Oświęcimiu, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Fundacja na rzecz Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu, Katedra Nauki o Polityce Wyższej Szkoły Bankowości w Chorzowie, Centrum Badań Holokaustu Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katedra UNESCO ds. Edukacji o Holokauście Uniwersytetu Jagiellońskiego, Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau, Fundacja *Nomina Rosae*, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli. Oświęcim 10 grudnia.

Czarnecka D.: *KZ-Syndrom – czynniki wywołujące, leczenie, dziedziczność (ujęcie psychohistoryczne i psychospołeczne)*; Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Historia zdrowia i choroby w Europie Środkowo-Wschodniej po 1945 r.* Instytut Pamięci Narodowej, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk. Warszawa 14-15 października.

Czarnecka D.: *Obozy sowieckie i Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego na terenie nazistowskiego i niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz w roku 1945*; Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Pod czerwoną gwiazdą. Aspekty sowieckiej obecności w Europie Środkowo-Wschodniej w 1945 roku*. Instytut Pamięci Narodowej, Śląskie Centrum Wolności i Solidarności, Muzeum w Gliwicach. Gliwice 11-12 czerwca.

Czarnecka D.: *Stanisław Gustaw Jaster – portret uciekiniera*; Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Czas-Miejsca-Ludzie. Nazistowski system obozowy w latach II wojny światowej*. Muzeum Górnośląskie, Muzeum Těšinska. Czeski Cieszyn 30 września-1 października.

Małusecki B.: *Odbudowa i rozbudowa miast górnośląskich po I wojnie światowej na przykładzie Gliwic, Zabrze i Bytomia*. Międzynarodowa Konferencja *(Od)budowa miasta historycznego: naród, polityka, społeczeństwo a rekonstrukcje ośrodków zniszczonych w czasie I wojny światowej*. Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Kalisz 16-17 kwietnia.

- na sesjach i konferencjach krajowych:

Banduch R.: *Metodyka archiwalnego opracowania zbiorów kartograficznych*. Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki w Katowicach. Katowice 14 maja.

Czarnecka D.: „*Polskie obozy zagłady*” i „*nazistowska Polska*” w zagranicznych przekazach medialnych jako przykład kreowania rzeczywistości; Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa *Rzeczywistość w mediach, media w rzeczywistości*. Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała 16 listopada.

Czarnecka D.: *Ostatnia zbrodnia Thimmlera – uvertura do roku „tragedii śląskiej”*. Konferencja Naukowa *Koniec wojny na Śląsku 1945 r.* Instytut Pamięci Narodowej we Wrocławiu, Delegatura w Opolu, Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu-Łambinowicach. Opole 21 maja.

Czarnecka D.: *Tajemne życie Żołnierowicza czyli za dobroć na listę zbrodniarzy*; VI Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Od wyzwolenia do pojednania. Auschwitz i Holocaust na tle zbrodni ludobójstwa w XX wieku*. Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau. Oświęcim 28-30 maja.

Czarnecka D.: *Z kibola patriota, czyli jak nas komuna z władzą nauczyła wojować*. Ogólnopolska, Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa w ramach X Dni Socjologii *W kalejdoskopie stylów życia współczesnych Polaków*. Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Katowice 20-21 kwietnia.

Greiner P.: *Czy Górny Śląsk istnieje?*. Udział w panelu dyskusyjnym. Muzeum Śląskie w Katowicach, „Dziennik Zachodni”. Katowice 17 stycznia.

Greiner P.: *Podróż do wnętrza ziemi (śląskiej)*. Udział w panelu w ramach cyklu Teatru Rozrywki w Chorzowie: *Górny Śląsk – Świat najmniejszy*. Teatr Rozrywki w Chorzowie. Chorzów 23 marca.

Husar B.: *Węgry 1939-1940 przystankiem w pogoni za wolnością*. Konferencja naukowa: *Polacy w Królestwie Węgier 1939-1945*. Archiwum Państwowe w Przemyślu, Węgierski Instytut Kultury w Warszawie, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Przemyślu, Towarzystwo Przyjaciół Przemyśla i Regionu, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich Oddział w Przemyślu. Przemyśl 9 października.

Husar B.: *Zofia Rączka – historyk, archiwista, pierwszy kierownik Archiwum Państwowego w Żywcu*. Sesja popularno-naukowa poświęcona pamięci Zofii Rączki zorganizowana przez Towarzystwo Miłośników Ziemi Żywieckiej. Żywiec 5 listopada.

- Kania N.: *Lepiej zapobiegać niż leczyć, czyli edukacja zdrowotna w Zabrze w latach 30-tych, na przykładzie Kampf den Krebs*. Konferencja naukowa: *Historia medycyny i farmacji w Zabrze*. Muzeum Miejskie w Zabrze. Zabrze 27 października.
- Krupa S., P. Snoch: *Działalność Komisji Metodycznej Archiwum Państwowego w Katowicach w latach 2009-2015*. II Konferencja metodyczna: *Komisje metodyczne archiwów państwowych – współczesna praktyka, zadania, potrzeby*. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych. Warszawa 27-28 października.
- Kwaśniewicz K.: *Archiwum rodzinne – ochrona i zabezpieczanie dokumentów na podłożu papierowym*. II Ogólnopolska Konferencja Genealogiczna. Stowarzyszenie Opolscy Genealodzy, Muzeum Piastów Śląskich w Brzegu, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Opolu, Archiwum Państwowe w Opolu. Brzeg 11-12 września.
- Małusecki B.: *Stan opracowania zasobu sprzed 1945 r. oraz pomoce ewidencyjne wytworzone przed 1945 r. na przykładzie gliwickiego oddziału Archiwum Państwowego w Katowicach*. Konferencja naukowa: *Archiwa otwarte ku przyszłości - dziedzictwo archiwalne Ziemi Zachodnich i Północnych w perspektywie opracowania i udostępniania zasobu*. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Wrocław 7 października.
- Małusecki B.: *Najczęstsze błędy w procesie archiwizacji – doświadczenia Archiwum Państwowego w Katowicach*. XII Zjazd Sekcji Archiwistów Samorządowych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Gliwicach. Gliwice 10–12 września.
- Matuszek P.: *Akta metrykalne i stanu cywilnego. Wyszukiwanie informacji oraz udostępnianie materiałów archiwalnych dla potrzeb genealogicznych*. Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki w Katowicach. Katowice 14 maja.
- Sokół-Szołtysek G.: *Przyczynki do dziejów zespołu Archiwum Ksiąg Sułkowskich w zasobach Archiwum Państwowego*. Konferencja naukowa *Książęta Sułkowscy jakich nie znacie*. Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej, Uniwersytet Śląski w Katowicach. Bielsko-Biała 15 maja.
- Stelmach K.: *Dokumentacja osobowo-płacowa zlikwidowanych przedsiębiorstw. Zasady postępowania w przypadku likwidacji i metody poszukiwania akt*. XVII Ogólnopolski Zjazd Studentów Archiwistyki. Konferencja naukowa studencko-doktorancka; Uniwersytet Śląski w Katowicach. Katowice 13-15 maja.
- Węcki M.: *Elity nazistowskie w Tychach w latach 1939-1945*. IX Tyskie Sympozjum Historyczne *Tychy i Górny Śląsk podczas II wojny światowej – wybrane zagadnienia*. Muzeum Miejskie w Tychach. Tychy 5 listopada.

Pracownicy Archiwum brali udział w następujących projektach badawczych:

Atlas historyczny miast Polski – Bytom. Organizator: Uniwersytet Śląski w Katowicach, finansowany przez Narodowe Centrum Nauki. Uczestnik dr Barbara Kalinowska-Wójcik.

Atlas historyczny miast Polski – Gliwice. Organizator: Uniwersytet Śląski w Katowicach, finansowany przez Narodowe Centrum Nauki. Uczestnik: Bogusław Małusecki.

Dziedzictwo kulturowe Ziemi Pszczyńskiej – tradycja we współczesności. Organizator: Muzeum Miejskie w Tychach. Uczestnicy: Elżbieta Matuszek, Piotr Matuszek.

Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX-XX w. Organizator: Państwowy Instytut Naukowy – Instytut Śląski w Opolu, finansowany przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki. Uczestnik: dr Barbara Kalinowska-Wójcik.

Monografia Kęt. Organizator: Urząd Gminy w Kętach. Uczestnik: Paweł Hudzik.

Monografia Zatora. Organizator: Urząd Miejski w Zatorze. Uczestnik: Paweł Hudzik.

Tyski słownik biograficzny. Organizator: Muzeum Miejskie w Tychach. Uczestnicy: Elżbieta Matuszek, Piotr Matuszek.

Archiwum opublikowało:

- opracowania zwarte:

B. Kalinowska-Wójcik, M. Węcki: „Dla lepszey wiary ręką naszą podpisawszy...” *Autografy znanych postaci z zasobu Archiwum Państwowego w Katowicach.* Katowice 2015.

B. Kalinowska-Wójcik: *Między wschodem a zachodem. Ezechiel Zivier (1868-1925). Historyk i archiwista.* Katowice 2015.

R. Banduch, P. Greiner: *Katalog map zespołu Kurator Państwowych Pól Górniczych przy Ministrze Górnictwa w Katowicach [1823] 1945–1953.* Katowice 2015.

Stare i wreszcie nowe. Nowoczesna siedziba Oddziału w Bielsku-Białej Archiwum Państwowego w Katowicach. Oprac. P. Greiner. Katowice 2015.

- publikacje czasopiśmiennicze (parametryzowane):

„Szkice Archiwalno-Historyczne”. *Region w państwie – Państwo w regionie. Górny Śląsk w państwie Habsburgów i Hohenzollernów (1742-1918)*“. Red. R. Gehrke, B. Kalinowska-Wójcik, D. Keller, nr 12, 2015.

Pracownicy Archiwum opublikowali ponadto:

- opracowania zwarte:

B. Husar (współautorka): *Budownictwo służbowe leśne na terenach Żywiecczyzny wg projektów Karola Pietschki. Wystawa ze zbiorów Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Żywcu i Muzeum Miejskiego w Żywcu – Stary Zamek. Gołuchów 2015.*

- artykuły w czasopismach i pracach zbiorowych:

Czarnecka D.: *Coco Chanel-polityczna czy tylko „horyzontalna” kolaborantka.* [W:] *Kobiety wojny. Między zbrodnią, a krzykiem o godność.* Red. A. Bartuś. Oświęcim 2014², s. 143–154.

Czarnecka D.: *Sekretne życie Bronisława Żołnierowicza, czyli jak „dobry człowiek” został „zbrodniarzem”.* [W:] *Skrwawione dusze. Prawda. Sprawiedliwość. Przebaczenie. Pojednanie.* Red. A. Bartuś. Oświęcim 2015, s. 329–336.

Czarnecka D.: *Z bohatera konfident.* [W:] *Pamięć.pl. Biuletyn IPN.* Nr 1 (34)/2015. Warszawa 2015, s. 28–32.

Dudek A.: *Policja Województwa Śląskiego w latach 1922–1939.* [W:] *Ludzie dwudziestolecia międzywojennego. Obywatele Tychów i gmin ościennych.* Red. M. Lipok-Bierwiazzonek, A. Ociepa-Weiss. Tychy 2015, s. 121–138.

Greiner P.: *Archiwum Państwowe w Katowicach.* [W:] *70 lat dziedzictwa archiwalnego na Ziemiach Zachodnich i Północnych (1945–2015).* Red. G. Trzaskowska. Wrocław 2015, s. 105–112.

Greiner P.: *Die Entwicklung der Wirtschaft vom 16. bis zum 20 Jahrhundert.* [W:] *Geschichte Oberschlesiens. Politik, Wirtschaft und Kultur von den Anfängen bis zur Gegenwart.* Red. J. Bahlcke, D. Gawrecki, R. Kaczmarek. Oldenburg 2015, s. 427–464.

Greiner P.: *Tradycyjne i informatyczne systemy korzystania z zasobu Archiwum Państwowego w Katowicach w badaniach śląskoznawczych.* [W:] *Dziedzictwo kulturowe Śląska. Miejsca, architektura, ludzie, zwyczaje, tradycje.* Red. G. Schiller. Katowice-Opole 2015, s. 89–93.

Kalinowska-Wójcik B.: *Błogosławiony ks. Dr Emil Szramek – kapłan ziemi śląskiej.* [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku.* Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 186–189.

---

² Publikacja ukazała się w 2015 roku.

- Kalinowska-Wójcik B.: *Cyganie/Romowie/Sinti – ludzie niechciani*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 44–48.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Emin Pasza – Górnoszlązak w Afryce*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 166–169.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Ewa von Tiele-Winckler: Matka Ewa – Mutterliczka z Miechowic*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 174–177.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Karol Godula – górnośląski król cynku i węgla*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 142–145.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Ksiądz Norbert Bonczyk – „śląski Homer”*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 149–152.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Od kulturowego przywództwa do fascynacji i sentymentu*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 25–30.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Rodło – symbol Polski, do której dążymy...* [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 97–100.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Trójkąt Trzech Cesarzy*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 387–390.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Židé v hospodářství svobodného stavovského panství Pština od poloviny 17. do počátku 18. století*. [W:] *Šlechtivův Žid – Žid Šlechticem. Židovské elity a židovská šlechta v novověku a moderní době*. Red. J. Spyra, A. Žářícký, J. Županič. Ostrava-Częstochowa 2015, s. 65–82.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Żydzi na Górnym Śląsku w czasie I wojny światowej*. „Miasteczko Poznań” nr 3–4 (18–19), 2015, s. 34–41.
- Kalinowska-Wójcik B.: *Żydzi: od edyktu emancypacyjnego do zagłady*. [W:] *Leksykon mitów, symboli i bohaterów Górnego Śląska XIX–XX wieku*. Red. B. Linek, A. Michalczyk. Opole 2015, s. 35–39.

Kania N.: *Archiwalia dotyczące Zabrze w latach I wojny światowej w zasobach Archiwum Państwowego w Katowicach Oddział w Gliwicach*. „Kroniki miasta Zabrze” nr 7 (24), 2015, s. 141–156.

Kwaśniewicz K.: *Historia i osiągnięcia pracowni konserwacji masowej w Archiwum Państwowym w Katowicach*. [W:] *Z życia książki. Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych oraz konteksty. Prace dedykowane profesorowi Leonardowi Ogiermanowi*. Red. A. Tokarska. Katowice 2015, s. 126–138.

Matuszek E., P. Matuszek: *Z dziejów tyskiego lecznictwa do 1939 roku. Szkic do portretów tyskich lekarzy*. [W:] *Ludzie dwudziestolecia międzywojennego. Obywatele Tychów i gmin ościennych*. Red. M. Lipok-Bierwiaczonek, A. Ociepa-Weiss. Tychy 2015, s. 89–119.

Przesmycka G.: *Oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Katowicach*. [W:] *Pięćdziesięciolecie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich 1965–2015*. Red. K. Strykowski. Warszawa 2015, s. 49–56.

Snoch P.: *Oddział Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w Częstochowie*. [W:] *Pięćdziesięciolecie Stowarzyszenia Archiwistów Polskich 1965–2015*. Red. K. Strykowski. Warszawa 2015, s. 23–32.

- recenzje:

Kalinowska-Wójcik B., rec. z: *W poszukiwaniu religii doskonałej? Konwersja a Żydzi*. Red. A. Jagodzińska. Wrocław 2012. „Zeitschrift für Ostmitteleuropa Forschung“ 2015, H. 1, s. 107–108.

Pracownicy Archiwum byli czynni w centralnych komisjach i zespołach międzyarchiwalnych: Sławomira Krupa – w Centralnej Komisji Metodycznej i w Zespole naukowym do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych, Grażyna Przesmycka – w Centralnej Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji i w Zespole do wspierania archiwów państwowych i Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w sprawach z zakresu opracowywania i opiniowania projektów przepisów kancelaryjnych i archiwalnych, Paweł Hudzik – w Zespole naukowym do opracowania standardu opisu materiałów archiwalnych w archiwach państwowych, dr Anna Machej – w Zespole do spraw rozmieszczenia zasobu archiwalnego archiwów państwowych oraz Przemysław Snoch – w Zespole naukowym do opracowania wskazówek metodycznych dotyczących zasad opracowania materiałów archiwalnych w archiwach państwowych.

Udzielali się również w stowarzyszeniach naukowych i kulturalnych: Roland Banduch – członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Piotr Greiner – członek Komisji Geografii Historycznej Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, Rad Muzeów Miejskich w Tychach i Rudzie Śląskiej, Komisji Historycznej Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Województwie Śląskim, Paweł Hudzik – prezes Towarzystwa Przyjaciół Archiwum w Katowicach, Bożena Husar – członek Rady Naukowej Muzeum Miejskiego w Żywcu, Anna Machej – członek Zarządu Polskiego Towarzystwa Historyczne Oddział w Cieszynie, Bogusław Małusecki – członek Zarządu Śląskiego Towarzystwa Miłośników Książki i Grafiki, Piotr Matuszek – członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Grażyna Przesmycka – prezes Stowarzyszenia Archiwistów Polskich Oddział w Katowicach i Grażyna Tomecka – członek Zarządu Macierzy Ziemi Cieszyńskiej.

W ramach współpracy Archiwum z polonijnymi placówkami archiwalnymi Joanna Sowa w dniach 15 lipca – 29 sierpnia prowadziła inwentaryzację zespołu *Korespondencja Redakcji Kultury* w Instytucie Literackim „Kultura” w Maisons-Laffitte we Francji.

ZMIANY ORGANIZACYJNE I INFRASTRUKTURA

W związku z ukończeniem budowy nowoczesnego gmachu archiwalnego w Bielsku-Białej Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych stopniowo wygaszał w 2015 roku działalność archiwalną oddziałów w Oświęcimiu, w starej siedzibie Oddziału w Bielsku-Białej przy ulicy Wapiennickiej oraz w Żywcu. Jednocześnie została powołana Ekspozytura katowickiego Archiwum w Żywcu, która zarządzeniem Dyrektora Archiwum Państwowego w Katowicach została organizacyjnie podporządkowana kierownikowi nowego Oddziału w Bielsku-Białej. W wyniku tego Archiwum Państwowe w Katowicach organizacyjnie składa się z od końca 2015 roku z Centrali w Katowicach, pięciu oddziałów zamiejscowych w Bielsku-Białej, Cieszynie, Gliwicach, Pszczynie i Raciborzu oraz Ekspozytury w Żywcu (w organizacji).

Na początku czerwca 2015 roku po trwającej półtora roku budowie została oddana przez wykonawcę „Chemobudowa Kraków S.A.” do użytkowania nowa siedziba Oddziału w Bielsku-Białej. Jej kierownikiem został mianowany Paweł Hudzik, dotychczasowy kierownik Oddziału w Oświęcimiu. Uruchomiło to proces przeprowadzek materiałów archiwalnych i bibliotecznych, które w całości zostały poddane fumigacji. Równocześnie następowała likwidacja starych siedzib oddziałów w Oświęcimiu, Bielsku-Białej i Żywcu, co trwało do przełomu 2015 i 2016 roku.

Uroczystość otwarcia nowej siedziby Oddziału w Bielsku-Białej odbyła się 11 września 2015 roku, której gospodarzami byli: Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych prof. dr hab. Władysław Stępnik, prezydent Bielska-Białej Jacek Krywult, Dyrektor Archiwum Państwowego w Katowicach dr hab. Piotr Greiner oraz kierownik Oddziału Paweł Hudzik. Po przemówieniach i uroczystym przecięciu wstęgi, uczestnicy uroczystości mogli również zapoznać się z warunkami pracy, a także warunkami przechowywania i udostępniania materiałów archiwalnych. Przygotowano dwie wystawy i publikacje (omówione w innych punktach sprawozdania). Otwarcie poprzedziła zorganizowana w siedzibie bielsko-bialskiego Urzędu Miejskiego, przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych przy współpracy z Prezydentem Miasta Bielsko-Biała i Stowarzyszeniem Archiwistów Polskich oraz przy zaangażowaniu Archiwum Państwowego w Katowicach, konferencja *Nie tylko państwo tworzy historię*.

Obok budowy i wyposażania nowego budynku w Bielsku-Białej rok 2015 był obfity w inne działania mające na celu poprawę warunków przechowywania materiałów archiwalnych i pracy archiwistów. Objęły one głównie Centralę w Katowicach, gdzie przeprowadzono następujące remonty: dachu budynku nr 7, pomieszczenia socjalnego w budynku nr 8, muru oporowego drogi przeciwpożarowej, pomieszczenia w budynku nr 6B z przeznaczeniem na magazyn archiwalny, pracowni konserwatorskiej w budynku nr 8 oraz magazynu nr 1 w budynku nr 9. Nastąpiła wymiana okien w budynku nr 10 z montażem rolet zewnętrznych. Ponadto w budynku nr 10 zamontowany został system sygnalizacji pożaru i oddymiania oraz rozbudowano system instalacji nadzoru wizyjnego.

Dyrektor

Archiwum Państwowego w Katowicach

dr hab. Piotr Greiner